

Varsinais-Suomen vesistökunnostusverkoston toimintamalli

1 Verkostotyön tarve, tarkoitus ja tavoitteet

1.1 Tarve

Vesienhoidon toimenpideohjelmien vesiensuojelu- ja vesistökunnostustoimien sekä pienvesien suojele- ja kunnostustrategian toimenpide-ehdotusten jalkauttaminen edellyttää alueellista yhteistyötä, aktiivista viestintää ja neuvontaa sekä näiden kokonaisuuksien koordinoitua.

Vesienhoidon ja vesiensuojelun toimenpiteiden käytännön toteutus on suurelta osin paikallistoimijoiden, maanomistajien ja vesialueen omistajien aktiivisuuden varassa. Edellä mainitut toimijat tarvitsevat monentyyppistä tietoa, taloudellista tukea ja yhteistyöverkostoa, jotta toimenpiteitä saadaan tehtyä. Vesienhoitotyön edistymiseen tarvitaan myös tavoitteiden asettamista, hyötyjen osoittamista sekä toimenpiteiden sosiaalisten, ympäristöllisten ja taloudellisten vaikutusten hyväksyttävyyden lisäämistä. Verkostotyöllä pystytään sujuvoittamaan vesienhoitotyötä ja nivomaan se paremmin osaksi tavanomaista ennalta ehkäisevää toimintaa.

Vesienhoitotyö on perustaltaan yhteiskunnallisesti läpileikkaavaa toimintaa, jonka kustannustehokas toteutus ulottuu hyvin laajan toimijajoukon kykyyn kantaa oma vastuunsa vesiensuojelusta ja toisaalta toimia rakentavassa yhteistyössä muiden kanssa. Eri toimijasektoreiden välinen yhteistyö on kuitenkin usein vähäistä ja toisaalta intressiristiriidat voivat olla selviä tai joskus näennäisiä. Laajapohjaisella verkostotyöllä pyritään lisäämään rakentavaa vuoropuhelua ja ratkomaan intressiristiriitoja. Avoin ja aktiivinen verkostoviestintä on yksi tehokas tapa edistää edellä mainittuja tavoitteita.

Varsinais-Suomessa on edistetty vesiensuojelutyötä Pro Saaristomeri-ohjelman puitteissa vuodesta 1999 alkaen. Pro Saaristomeri-ohjelma on Lounais-Suomen ympäristökeskuksen, Varsinais-Suomen liiton ja Varsinais-Suomen TE-keskuksen käynnistämä yhteistyöohjelma Saaristomerien tilan parantamiseksi. Tällä hetkellä yhteistyöohjelman sopijaosapuolia ovat Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Varsinais-Suomen liitto. Varsinais-Suomen vesistökunnostusverkoston toiminta tukee myös Pro Saaristo-ohjelman tavoitteita, mutta verkostotyö ei luo päällekkäisiä toimintoja ohjelman kanssa. Päämääränä on toisiaan vahvistava ja tukeva toiminta, joka sovitetaan Pro Saaristomeri -ohjelman ja vesistökunnostusverkoston kulloiseenkin tilanteeseen.

1.2 Tarkoitus

Varsinais-Suomen vesistökuunnostusverkoston tarkoituksena on:

- tarjota kuunnostus-, rahoitus- ja hankeneuvontaa paikallistoimijoille
- viestiä monipuolisesti ja aktiivisesti vesistökuunnostuksiin ja vesiensuojeluun liittyvistä aiheista. Kohderyhmänä on erityisesti verkoston jäsenet sekä sidosryhmät
- koordinoita verkostotyötä
- ylläpitää ja lisätä maakunnallista vesiensuojeluyhteistyötä laajapohjaisen sidosryhmätyön avulla
- osallistua valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston toimintaan sekä tehdä yhteistyötä muiden alueellisten vesistökuunnostusverkostojen kanssa

1.3 Tavoitteet

Toiminnan tavoitteena on:

- edistää vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamista
- parantaa pienvesien ja niiden lähiympäristöjen vesiensuojelua ja luonnon monimuotoisuutta
- lisätä vesien virkistyskäyttökelpoisuutta
- levittää tietoa ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti tehokkaista vesiensuojelu- ja vesistökuunnostustoimenpiteistä
- lisätä hankekumppanuuksia ja sidosryhmien välistä rakentavaa yhteistyötä
- parantaa ympäristötietoisuutta

2 Verkoston toimintamalli

2.1 Verkostotyön resurssointi ja priorisointi

Verkostotyöllä pyritään lisäämään vesienhoidon toimenpideohjelmissa mainittujen tavoitteiden käytännön toteutusta. Vesienhoidon tavoitteet ovat kuitenkin laajat ja verkostotyö tulee sopeuttaa käytettävissä olevien resurssien puitteissa ensisijaisimpien tavoitteiden saavuttamiseen.

Verkoston toiminnan aktiivisuutta ja kattavuutta ohjaa käytettävissä olevat työvoima- ja toimintamääräraharesurssit. Käytännössä asiaa voidaan lähestyä vähimmäisresurssien ja niitä tukevien lisäresurssien näkökulmasta. Verkoston ydintoimintoja varten tarvitaan vähimmäisresurssit. Toiminnan vahvistamiseen ja laajentamiseen hyödynnetään lisäresursseja kuten hankerahoitusta, avustuksia ja sponsorirahoitusta.

Välttämättömät ydintoiminnot:

- toiminnan ylläpito ja koordinointi: suunnittelu- ja verkostoryhmä
- laajapohjainen sidosryhmäyhteistyö
- viestintä: uutiskirjeet, some, nettisivut ja sidosryhmien viestintäkanavat
- paikallistoimijoiden puhelin- ja sähköpostineuvonta
- hankesuunnittelu ja lisärahoituksen haku

Verkostotoiminnan pitkäjänteisen jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että välttämättömät ydintoiminnot voitaisiin turvata mahdollisimman suurelta osin olemassa olevien resurssien turvin. Varsinais-Suomen näkökulmasta tällä hetkellä (v. 2020) verkoston perustyyötä voitaisiin tehdä ainakin Valonian (kuntayhteistyö) ja Varsinais-Suomen ELY-keskuksen (vesi- ja kalayksiköiden virkätö) työnä sekä mahdollisesti Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistys ry:n ja Varsinais-Suomen liiton resurssein. Näiden lisäksi ydintoimintojen ylläpitämiseen tulisi saada kanavoitua muita toimintaresursseja, jotta verkoston toimintaa voidaan kehittää ja elävöittää. Liian tiukat resurssit kangistavat toimintaa ja heikentävät verkostotyön motivaatiota.

Lisäresurssein tehtävät toiminnot:

- tapahtumien ja tilaisuuksien järjestäminen; tavoitteena on järjestää vuosittain verkostoseminaari, joka kokoaa yhteen verkoston jäsenet ja sidosryhmät (vertaa valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston kesäseminaari)
- maastokäynnit vesiensuojelu- ja vesistökuunnostusten suunnittelua ja neuvontaa varten
- vesistökuunnostuksiin liittyvien paikkatietoaineistojen ylläpito
- hanketoiminta
- viestintämateriaalien suunnittelu ja tekeminen
- vesiensuojeluun ja vesiekologiaan liittyvä lasten, nuorten ja aikuisten ympäristökasvatus
- verkosto toimii yhteisönä, joka voi synnyttää monitavoitteellisia, laajoja kuunnostushankkeita
- vesistökuunnostuksia harkitsevien ja toteuttavien toimijoiden tukeminen

Valonia on hanketoimija, jonka perusrahoitus (noin 25 % budjetista) saadaan Varsinais-Suomen kunnilta ja loppuosa (75 %) muodostuu hankerahoituksesta ja ostopalveluista. Valonialla on erittäin vankka hankeosaaminen ja valmius hakea hankerahoitusta vesistökuunnostusverkoston toiminnan kehittämiseen ja laajentamiseen. Lisäresursseja verkostotoimintaan vuonna 2021 voidaan hakea esimerkiksi vesiensuojelun tehostamisohjelmasta.

2.2 Ydintoiminnot

2.2.1 Suunnitteluryhmä

Ydintoimintojen ylläpidosta, suunnittelusta ja kehittämisestä vastaa verkoston **suunnitteluryhmä**. Suunnitteluryhmä kokoontuu noin 4 kertaa vuodessa. Suunnitteluryhmän kokouksien järjestämisestä ja käsiteltävien asioiden valmistelusta vastaa Valonia. Kokousmuistioiden laatimisesta vastaa Valonia. Suunnitteluryhmän ensimmäinen toimikausi on 1.1.2021-31.12.2022. Suunnitteluryhmän pysyvinä jäseninä toimivat Valonia, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen liitto ja Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistys. Kaksivuotiskausittain vaihtuvina jäseninä ovat kuntaedustajat sekä tulevaisuudessa mahdollisesti paikalliset vesiensuojeluyhdistykset. Suunnitteluryhmään voidaan tarvittaessa ottaa uusia jäseniä myös kuluvan toimintakauden aikana, mikäli suunnitteluryhmässä niin päätetään. Suunnitteluryhmään osallistuminen on maksutonta.

Suunnitteluryhmän jäsenet kaudella 2021-2022:

- Valonia/ Varsinais-Suomen liitto
 - Jarkko Leka, Katariina Yli-Heikkilä, Janne Tolonen
- Varsinais-Suomen ELY-keskus
 - vesiyksikkö: Sanna Kipinä-Salokannel ja Pekka Paavilainen
 - kalatalouspalvelut: Mika Sivil ja Leena Rannikko
- Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistys
 - Matti Jantunen/Pasi Salmi
- Varsinais-Suomen liitto
 - Timo Juvonen
- Salon kaupunki
 - Jaana Röytiö
- Laitilan kaupunki
 - Tuija Kailaste

2.2.2 Verkostoryhmä

Verkostoryhmässä on laaja joukko jäseniä Varsinais-Suomen vesistökuunnostuksiin, vesienhoitoon ja vesiensuojeluun liittyvistä toimijoista ja intressiryhmistä. Verkostoryhmän perustamisen tavoitteena on erityisesti sidosryhmien sitouttaminen verkoston toimintaan ilman, että se olisi selvä rasite. Verkostoryhmään osallistuminen ei siten edellytä toimijoilta erillistä resurssointia, mutta toisaalta antaa mahdollisuuden osallistua aktiivisesti verkoston toimintaan ja sen kehittämiseen omien voimavarojen ja kiinnostuksen puitteissa. Lisäksi verkostoryhmä toivottavasti lisää rakentavaa yhteistyötä erilaisia intressejä edustavine toimijoiden välille.

Verkostoryhmään kutsutaan jäseniä ainakin seuraavista organisaatioista Varsinais-Suomen ELY-keskus, Varsinais-Suomen liitto, Valonia, Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistys, Pro Agria Länsi-Suomi, MTK-Varsinais-Suomi, Suomen metsäkeskus, Länsi-Suomen kalatalouskeskus, Varsinais-Suomen kunnat, oppilaitokset (Turun AMK, Turun yliopisto, Livia), paikalliset vesiensuojeluyhdistykset, omakoti- ja kyläyhdistykset, viljelijäyhdistykset, metsähoitoyhdistykset, Leader-ryhmät.

Verkostoryhmällä ei tarvitse olla määrämuotoista kokouskäytäntöä, mutta verkostoryhmän toimijoita pyritään saamaan koolle Varsinais-Suomen vesistökuunnostusverkoston järjestämiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin. Verkoston yhtenä tavoitteena on vuosittain järjestettävä verkostoseminaari, joka toimii samalla verkostoryhmän tapaamis- ja yhteistyöfoorumina. Varsinaisia verkostoryhmän kokouksia voidaan järjestää tarpeen mukaan. Verkostoryhmän jäsenet pyritään motivoimaan toimimaan viestintälinkkeinä omille intressiryhmilleen ja verkostoilleen. Parhaimmillaan verkoston viestit saadaan verkostoryhmän avustuksella laajaan jakeluun.

2.2.3 Neuvonta ja viestintä

Paikallistoimijoiden neuvonta on olennaista verkostotyötä, joka parhaimmillaan lisää luottamusta toimijoiden välille ja toimii kustannustehokkaana tapana saada vireille vesistökuunnostuksia. Neuvonnan muotoja voivat olla puhelin, sähköposti, palaverit, maastotapaamiset sekä tilaisuudet ja tapahtumat. Lisäksi neuvontaa varten voidaan myös koostaa esimerkiksi nettisivuille tärkeimpiä asioita vesistökuunnostuksiin, hankkeistamiseen ja rahoitusten hakuun liittyen. Materiaalia on valtakunnallisesti ajatellen runsaasti saatavilla, mutta sitä voi olla järkevä koostaa Varsinais-Suomen vesistökuunnostusverkoston omille nettisivuille.

Verkoston neuvontatyötä tulisi hajauttaa useille toimijoille, jotta voidaan taata neuvonnan kokoaikainen saatavuus, luotettavuus ja monipuolisuus. Toisaalta tarvitaan ainakin yksi taho (esim. Valonia), joka varmasti pystyy tarjoamaan neuvontaa ja koordinoimaan tarvittaessa muuta neuvontatyötä. Neuvontaa voisivat tarjota esimerkiksi Valonia, Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Lounais-Suomen vesiensuojeluyhdistys. Lisäksi Länsi-Suomen kalatalouskeskus voisi tarjota kalaston hoitoon liittyvää neuvontaa.

Aktiivinen, monipuolinen ja selkeä viestintä on yksi toimivan verkoston kulmakivistä. Sähköiset viestintämenetelmät soveltuvat verkostolle hyvin, koska ne tavoittavat seuraajansa nopeasti ja ovat edullisia. Haasteena on voi olla tavoittaa ne paikallistoimijat, jotka eivät aktiivisesti seuraa sähköisiä viestimiä. Tähän voidaan vastata tehostamalla verkoston jäsenten roolia viestien välittämisessä edelleen omille kontakteilleen ja toisaalta esimerkiksi paikallislehtiin saatavien juttujen avulla.

Tärkeää on myös saada sidosryhmät välittämään verkoston viestiä eteenpäin. Erityisesti maa- ja metsätaloussektorin paikallistoimijat tavoitetaan kattavasti heidän omien sidosryhmiensä kautta (MTK, viljelijä- ja metsänhoitoyhdistykset, Suomen metsäkeskus). Sidosryhmien välisen luottamuksen kehittyminen edellyttää tyypillisesti pitkäjänteistä yhteistyötä, mikä edesauttaa luonnollisesti myös viestinnällistä yhteistyötä.

Verkoston viestintäkanavina toimivat ainakin verkosto jäsenille ja sidosryhmille lähetettävät uutiskirjeet ja sähköpostit, sosiaalinen media (FB, Instagram, Twitter), verkoston nettisivut ja paikallismedioille tarjottavat juttuaiheet. Viestinnän vastuutahona voi toimia Valonia.

2.2.4 Laajapohjainen sidosryhmätyö

Suunnitteluryhmän jäsenistä osa osallistuu Varsinais-Suomen ja Satakunnan vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmän kokouksiin ja verkostotyöstä voidaan kertoa kokouksissa. Vesien- ja merenhoidon suunnittelu ohjaa vesistö-kunnostustoimintaa, joten verkoston on tarpeellista olla mukana yhteistyöryhmässä seuraamassa ja vaikuttamassa vesistö-kunnostustoiminnan suuntaamiseen. Lisäksi verkosto voi tuoda yhteistyöryhmään ruohonjuuritason ääntä, kertoa verkoston kuulumisia sekä lisätä hankeyhteistyötä. **Verkoston sidosryhmäyhteistyötä** edistetään muun muassa järjestämällä toimijakohtaisia tapaamisia. Verkoston suunnitteluryhmä vastaa tapaamisten suunnittelusta ja järjestelyistä. Tapaamisiin voidaan tapauskohtaisesti kutsua useiden toimijatahojen edustajia. Esimerkiksi yhdistystapaamiseen voidaan kutsua kuntien viranomaisia ja metsätaloustoimijoita. Tapaamisten tarkoituksena on keskustella kohdealueiden vesistö- ja valuma-aluekunnostusten tarpeista, tavoitteista ja keinoista, koettaa löytää yhteisiä intressejä laajempaan hankeyhteistyöhön. Toisaalta tapaamisissa voidaan keskustella yleisemmin vesiensuojelua ohjaavien suositusten, ohjeistusten ja määräysten käytännön toteutustasosta, vaikuttavuudesta ja kehittämisestä.

Sidosryhmätapaamisten muotoja:

- kuntatapaamiset (ympäristönsuojelu, vesihuolto, kaavoitus, viheraluepalvelut)
- yhdistystapaamiset alueittain
- kalataloustapaamiset
- maataloustapaamiset
- metsätaloustapaamiset
- yritys yhteistyötapaamiset

Toimijakohtaisten tapaamisten lisäksi on tärkeää järjestää yhteistyötapaamisia, joihin kutsutaan suuri osa sidosryhmistä tai kaikki sidosryhmät. Tapaamisten muotona voivat olla esimerkiksi tiettyyn teemaan keskittyvät tilaisuudet tai kaikille avoin seminaari valtakunnallisen vesistö-kunnostusverkoston kesäseminaarin tapaan. Tapaamisten yhtenä kantavana ajatuksena on, että kaikilla toimijoilla olisi

mahdollisuus esittää muille omia näkemyksiään, lisätä moniäänistä keskustelua eri teemoista sekä vahvistaa yhteistyömahdollisuuksia ja sidosryhmien välistä verkostoitumista.

2.2.5 Hankesuunnittelu ja lisärahoitusten haku

Pelkästään hyvätasoisten ydintoimintojen ylläpito ja tuottaminen edellyttää lisärahoitusta ”perusresurssien” lisäksi. Toiminnan aktiivinen kehittäminen ja laajentaminen vaatii myös lisäresursseja. Hankerahoitusten haku on yksi luonteva tapa lisäresurssien saamiseen. Valonialla on hyvä kokemus ja osaaminen hankesuunnittelusta, rahoitushauista ja hankehallinnosta. Vuoteen 2023 ulottuva vesiensuojelun tehostamisohjelma tarjoaa yhden potentiaalisen rahoituskanavan lähivuosille.

Lisärahoitusta verkoston toimintaan voi koettaa saada yrityksiltä ja säätiöiltä. Verkostoryhmän jäseniltä voisi saada ideoita ja vinkkejä mahdollisista rahoittajista. Pientenkin lisärahoitusten saaminen edesauttaa laajempien hankkeiden suunnitteluun tarvittavia henkilöresursseja.

2.3 Lisäresursseihin perustuvat toiminnot

Lisäresursseihin perustuvat toiminnot muotoutuvat ennen kaikkea hankkeen tai lisärahoituksen kohdentumisen mukaan. Verkoston toiminnan kattavuuden kannalta tarkoituksenmukaista olisi saada lisäresursseja sekä yleisempään että tiettyihin kokonaisuuksiin liittyviin toimintoihin.

Viestintä on verkoston perustyötä, mutta lisäresurssit luovat mahdollisuuden viestinnän tehostamiseen ja uudenalaisten toimintatapojen hyödyntämiseen. Sidosryhmätyössä olennaista on tapaamisten ja tilaisuuksien järjestäminen, jotka puolestaan aiheuttavat järjestely- ja viestintätyötä sekä budjetointia järjestelykustannuksiin (tarjoilut, tilavuokrat, matkakustannukset, fasilitointi, luentopalkkiot). Paikallisyhdistysten neuvonta on usein hyödyllistä järjestää maastokäyntinä kunnostuskohteilla, jolloin päästään tukevasti kiinni konkreettisten toimien suunnitteluun ja voidaan paikan päällä keskustella esimerkiksi maanomistajan tai toiminnanharjoittajan kanssa vesiensuojelutoimenpiteistä.